

4.11.2016 (Lopullinen)

Sosiaali- ja terveysministeriö
Sähköinen kysely

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

1. Voidaanko esityksellä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta? Jos ei, niin miten ehdotusta tulisi siltä osin muuttaa?

Terveys- ja hyvinvointieroja voidaan parantaa, jos voimassa olevia lakeja pystytään toteuttamaan uusiutuviissa rakenteissa. Tällaisia lakeja ovat esimerkiksi Laki Ehkäisevän päihdetyön toteuttamisesta ja Päihdehuoltolaki.

Ehkäisevissä sosiaali- ja terveyspalveluissa tulee määritellä maakuntien ja kuntien tehtävät selkeästi sekä rakentaa yhteistyö alueen kuntien kanssa. Maakuntalain 6 § määrittelee maakuntien tehtäviksi sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ennaltaehkäisevät palvelut ja asiantuntijapalveluiden tuen kunnille, mukana ennaltaehkäisevä päihdetyö, terveydensuojelu sekä alueellinen alkoholihallinto ja tupakkavalvonta. Se ottaa huomioon kuntien hyvinvointikertomustyön ja tuottaa ennakoarviointia näiden pohjalta.

Yhteistyöalueiden väestöpohjat ovat suuria. Maakuntien hyvinvointiin ja terveyteen liittyvien päätösten vaikutuksista tulee tehdä ennakoarviointia eri väestöryhmien kesken. Hyvinvoinnin edistämisen ennakoarviointi, työn vastuuttaminen, resursointi sekä seuranta tulee tehdä yhtenäisin menetelmin alueelliset erot huomioiden.

Ennakoarvioinnissa, joka tällä hetkellä on heikkoa, tulee huomioida kuntien hyvinvointikertomukset ja kiinnittää huomiota hyvinvointia ja terveyttä kuvaavien indikaattoreiden valintaan. Alueellinen hyvinvointikertomus muodostuu kuntien raporteista ja se tulee tehdä yhteistyössä niiden kanssa. Lisäarvona on maakunnan ja yhteistyöalueiden terveyserojen havaitseminen ja reagointi niihin. On tärkeää, että järjestöjen työ ja rooli otetaan huomioon ennakoarvioinnissa ja seurannassa. Seurannassa on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota terveys- ja hyvinvointierojen kaventumiseen ja heikoimmassa asemassa olevien palvelujen saatavuuteen. Myös vaikutusten arviointiin on kiinnitettävä huomiota.

Sote-integraation (päihde- ja mielenterveyspalvelut) yhteydessä on ratkaistava, mihin osaan palvelujärjestelmää rahapeliongelmien hoito tulee sijoittumaan ja kuinka siihen liittyvä palveluiden yhdenvertainen saatavuus taataan.

Maakunnille tulee hoidettavakseen myös alueellinen alkoholihallinto. EHYT ry:n kanta on, että alkoholihallinto maakunnissa pysyy vähintään nykyisellä tasollaan, eli maakuntien yhteistyöalueilla.

Maakunnissa järjestettävät palvelut mukaan lukien päihdeongelmien hoitoon erikoistuneet palvelut voivat lisätä yhdenvertaisuutta verrattuna nykyiseen, kuntakoosta riippuvaan palveluntarjontaan. Maakunnan laajalla väestöpohjalla tarjottavat palvelut mahdollistavat monipuolisuuden sekä osaamisen keskittämisen ja sen laajemman levittämisen.

Uudistuksessa on huomioitava jo toimiviksi ja hyväksi todettujen palveluiden, palveluprosessien ja toimintatapojen hyödyntäminen siten, että ne tulevaisuudessa palvelisivat myös päihde- ja peliongelmissa kärsiviä sekä heidän tarpeitaan.

Palveluihin liittyy keskeisenä tekijänä palvelujen järjestämis- ja tuottamistapa. Yhdenvertaisuuden varmistamiseksi tulee huomioida myös eri kohderyhmien edellytykset päästä palveluihin ja käyttää niitä. Tarpeen arvioinnissa tulee huomioida kunta- ja aluekohtaiset erot päihdeiden käytössä ja sosiaalisessa huono-osaisuudessa. Kun järjestämisalue on laaja, ovat palvelutkin monipuolisia ja vastaavat monimuotoisiin tarpeisiin. (Päihdehuoltolaki 3 ja 7 §)

Sote-uudistuksen yhteydessä päihdeongelmaisten hoito voi tehostua, jos moniammatillisten päihdepalvelujen yhteyteen saadaan nykyistä joustavammin sekä psykiatrilla että somaattisella erityisosaamisella. Integroidut palvelut ovat tärkeitä erityisesti monista samanaikaisista ongelmista kärsiville ja haavoittuvissa asemassa oleville asiakkaille, jolloin on mahdollista hoitaa nykyistä paremmin juuri esimerkiksi päihdeongelmien rinnalla myös sosiaalisia, somaattisia ja mielenterveysongelmia ja näin estetään palvelujen väliinputoamistilanteita. Tämä edellyttää myös keskitetyistä palveluista lähipalveluiksi jalkautuvia hoito- ja kuntoutuspolkuja. Lähipalveluilla on tärkeä koordinoiva rooli arjen sosiaalisten tukipalvelujen kanssa.

Integroitujen palvelujen haasteena tulee olemaan myös asumisen ja päivätoimintojen sekä niiden tuen varmistaminen sekä koulutus ja työllistämispalvelujen yhteistyön varmistaminen kuntoutuksen jatkumossa. On riski, että päihde- ja mielenterveysongelmaiset yhtenä vaikeasti työllistyvien ryhmänä jäävät normaaliin työmarkkinoiden ulkopuolelle, jos maakuntatason kuntouttavien palveluiden ja kunnan vastuulla olevien koulutus- ja työllistämispalveluiden yhteys heikkenee.

Päihde- ja mielenterveysongelmaisten tupakoinnin vähentäminen on syytä sisällyttää osaksi heille tarkoitettua palvelukokonaisuutta, koska osalla heistä runsas tupakointi on yleistä.

2. Antaako esitys riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite? Jos ei, miten tavoitteen saavuttamisen edellytyksiä voitaisiin parantaa?

EHYT ry näkee että paras keino kustannusten hillitsemiseksi on resursoida enemmän ehkäisevään työhön sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Maakunnille em. työhön osoitettavan valtionavustuksen (HYTE-kerroin) tulee EHYT ry:n mielestä olla suuruudeltaan vähintään kaksi prosenttia esityksessä olevan yhden prosentin sijaan.

Jos ehkäisevään työhön sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen ei resursoida tarpeeksi, EHYT ry näkee vaarana, että kustannukset voivat pitkällä aikavälillä nousta ja myös uudistuksen tavoitteet terveys- ja hyvinvointierojen kaventumisesta jäädä toteutumatta.

3. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Kyllä.

Maakuntamalli on hallinnollisesti selkeä. Maakuntien on oltava tarpeeksi vahvoja niin toiminnallisesti ja kuin taloudellisesti, jotta niiden päätöksenteossa pystytään tekemään ihmisten

kannalta parhaimmat ja kustannusvaikuttavimmat ratkaisut. Maakunnilla tulee olla palveluiden järjestäjinä riittävän vahvat ohjauskeinot suhteessa valinnanvapaustuottajiin, jotta maakunta voi huolehtia perustuslain 19 §:ssä tarkoitetun oikeuden riittäviin sosiaali- ja terveystalouteen yhdenvertaisesta toteuttamisesta.

Maakuntien asukkailla tulee olla riittävän vahvat osallistumisoikeudet maakuntien asioihin. On hyvä, että esityksessä asiakasosallisuuteen on kiinnitetty huomiota varaamalla alueella toimiville yhteisöille oikeus tehdä aloitteita maakunnan toimintaa koskevissa asioissa.

Kysymyksiä maakuntalaista

4. Muodostaako maakuntalaki tarkoituksenmukaisen yleislain tulevien maakuntien hallinnon ja talouden järjestämiselle?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

5. Maakuntalain 2 luvussa määritellään maakunnan tehtävät. Onko maakunnalle esitetty tehtäväkokonaisuus uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Esitys ei tarjoa selkeää vastausta kuntien ja maakuntien väliseen tehtävä- ja vastuujaan hyvien edistämisen ja ehkäisevän päihdetyön kysymyksissä. Roolitusta on tarkennettava. Maakunnalle annettu tehtävä ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä edellyttää, että kunnat toteuttavat ehkäisevän päihdetyön lakia (2015) ja kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöllä on määritelty ja riittävästi resursoitu rooli myös suhteessa maakuntaan.

Yhdyshenkilön tehtävänä on tuottaa tietoa päihdetilanteesta kunnan hyvinvointikertomukseen, tunnistaa ja aktivoida ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta kunnan/alueen keskeiset toimijat (esim. asukkaat, järjestöt) sekä varmistaa tärkeiden äänien kuulumisen väestöryhmittäin (lapset ja nuoret, työikäiset, ikäihmiset). Yhdyshenkilö toimii ehkäisevän päihdetyön linkkinä kunnasta maakuntaan. Lisäksi on huolehdittava kunnassa toteutettavan riskiehkäisyksen, kuten varhaisen tunnistamisen ja puuttumisen, sujuvasta yhteydestä muuhun päihdetyöhön.

EHYT ry esittää, että maakunta ottaa HYTE-ennakoarvioinnissa huomioon sen, että alueen kunnat resursoivat riittävästi ehkäisevään päihdetyöhön. Käytännössä tämä tapahtuu esimerkiksi niin, että ehkäisevälle päihdetyölle osoitetaan kunnissa oma kustannuspaikka. Esitämme, että alueen kuntien hyvinvointi-indikaattoreissa on selkeät mittarit, jotka osoittavat paljonko resurssia on ehkäisevään päihdetyöhön käytetty ja mitä sillä on saatu aikaan.

6. Maakuntalain 5 luvussa säädetään maakunnan asukkaiden osallistumisoikeuksista. Ovatko osallistumisoikeudet turvattu esityksessä riittävällä tavalla?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Päihdepalveluiden kehittämisessä on tärkeä huomioida niiden käyttäjien mahdollisuudet osallistua palveluiden suunnitteluun, kehittämiseen, toteutukseen ja arviointiin. Tätä voidaan toteuttaa esimerkiksi vertaisasiantuntijatoimintaa hyödyntämällä. Maakuntatasoisten neuvostojen (nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto) lisäksi olisi perusteltua perustaa myös järjestöjen edustajia sisältävä maakunnallinen mielenterveys- ja päihdetyön neuvosto käsittelemään mielenterveys- ja päihdeasioita. Tai tältä osin tulisi ainakin tehdä lisäys ko. 26 §:ään ”Maakunnan vaikuttamistoimielimet” niin, että maakuntahallitus voi tarvittaessa esittää myös muita vaikuttamistoimielimiä.

Järjestöt edistävät ihmisten osallistumismahdollisuuksia ja niiden tärkeä rooli tulee huomioida. Kunnat ovat myöntäneet paikallisille yhdistyksille toiminta-avustuksia, joiden avulla ne ovat voineet toimia. Pelkona on, että nämä järjestötuet pienenevät uudistuksen yhteydessä. Järjestöjen erityisasema kansalaisten ja paikallistuntemuksen tulkkina on jatkossakin ymmärrettävä ja toimintaedellytykset turvattava. Kuntatason lisäksi järjestötoimintaa on tarkasteltava myös maakuntatasolla.

Ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta osallistumista edistäviä edellytyksiä ovat palvelu eri kieliryhmille.

7. Maakuntalain 9 luvussa säädetään maakunnan palvelulaitoksesta. Onko siitä esitetty säädettäväksi tuottamisen organisoinnin näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Maakunnan palvelulaitoksen rooli on valinnanvapausmallin toteuttamisen ensivaiheessa vahva. Sen palveluvalikoima tulee olemaan laaja ja se tulee toimimaan portinvartijana kaikkiin palveluihin lukuun ottamatta valinnanvapauden piirissä olevia perustason palveluja. Roolinsa avulla maakunnalla on hyvä mahdollisuus hallita kokonaiskustannuksia. Kokonaisuuden kannalta keskeiseksi muodostuu palvelulaitoksen kyky toimia oikea-aikaisesti ja palvelujen integraatiosta huolehtien. Yhden vahvan toimijan on mahdollista toteuttaa tämä nykyjärjestelmää huomattavasti paremmin. Järjestelmään muodostuu jo sen ensivaiheessa uusia rajapintoja, joiden hallintaan maakunnan tulee kiinnittää alusta lähtien huomiota asiakkaiden palvelukokonaisuuksien varmistamiseksi (vaikuttavuusarviointiryhmä 8.10.2016).

Julkisen vallan on vastattava hoito- ja kuntoutuspalvelujen sekä hoitoketjujen saatavuudesta, toimivuudesta, asiakassuunnitelmista, palveluohjauksesta ja itsemääräämisen toteuttamiseksi

tuetusta päätöksenteosta monipalvelujen tarvisijoille, jotka ovat usein heikoimmassa asemassa olevia. Näin ehkäistään syrjäytymistä ja heitteillejättöä.

Palvelukokonaisuudelle on määriteltävä yksi vastuutaho ja tiedon täytyy kulkea palveluntuottajien ja vastuutahon välillä. 55 §:ään Palvelujen hankinnan osalta palvelulaitoksen ja palveluntuottajan sopimuksissa sovittaviin asioihin on lisättävä palvelujen käyttäjien oikeusturvakeinoista tuottajan palvelutuotannossa.

8. Maakunnan talouden ohjaus perustuu erityisesti maakuntalakiin ja maakuntien rahoituslakiin. Ohjaavatko maakuntien rahoitusmalli ja maakuntalain mukainen taloudenohjausmekanismi maakuntien taloudenhoitoa tarkoituksenmukaisella tavalla?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ***ei pääosin***
- d. ei
- e. ei kantaa

Kuntien ja maakunnan vastuujakoa ei ole kirjoitettu esitykseen auki riittävällä tarkkuudella. EHYT ry pitää Ehkäisevän päihdetyön järjestöverkoston kanssa hyvänä, että maakuntien valtion rahoituksesta kohdennettaisiin tulevaisuudessa tietty prosenttiosuus hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Tavoitteena on ollut kannustaa ja tukea maakuntia kansansairauksien ehkäisyyn, ikääntyvien toimintakyvyn edistämiseen ja tapaturmien ehkäisyyn, syrjäytymisen ehkäisyyn sekä sosiaalisen hyvinvoinnin ja työllisyyden edistämiseen. Verkosto esittää, että edellä mainittuun varojen kohdentamisen listaan lisättäisiin myös ehkäisevä päihdetyö.

Järjestöjen mielestä rahoitusosuus (ns. HYTE-kerroin) tulisi olla kuitenkin vähintään kaksi prosenttia esitetyn yhden prosentin sijaan. Järjestöt ihmettelevät myös, miksi rahoitusosuus on suunniteltu sovellettavaksi ensimmäisen kerran vasta vuonna 2022, eikä heti uudistuksen astuttua voimaan.

9. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntalaista.

Maakunnalla on palvelujen järjestäjänä riittävän vahvat ohjauskeinot suhteessa valinnanvapaustuottajiin, jotta maakunta voi huolehtia perustuslain 19 §:ssä tarkoitetun oikeuden riittäviin sosiaali- ja terveystalouteen yhdenvertaisesta toteuttamisesta. Maakuntien asukkailla on oltava riittävän vahvat ja konkreettiset osallistumisoikeudet.

Kysymyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista

10. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 4 §:ssä säädetäisiin palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta. Säännöksen mukaan palvelut on toteutettava väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakkaita, mutta säännöksen mukaisten edellytysten täytyessä palveluja voidaan koota suurempiin kokonaisuuksiin. Onko säännös palvelujen saatavuuden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vrt. kysymys 6: kansalaisten osallisuudella voidaan vaikuttaa myös asiakkaiden tarpeiden huomioimiseen tässä yhteydessä. Asiaan liittyy myös valinnanvapaus palveluissa siihen asti, johon asiakas on kykenevä tai riittävästi tuettu vertailemaan hänelle sopivia palveluja.

On selkeästi määriteltävä mitä ehkäisevän päihdetyön palveluja tarjoaa kunta, mitä maakunta. Tässä yhteydessä tarvitaan myös järjestöjen osaamista. Järjestöt on otettava mukaan suunnitteluun kuntien ja maakuntien ehkäisevän päihdetyön tehtävistä.

11. Maakunnat muodostavat 5 yhteistyöaluetta, joista kussakin on 3–4 maakuntaa. Yhteistyöalueeseen kuuluvat maakunnat laativat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 16 §:n mukaisen yhteistyösopimuksen. Siinä maakunnat sopivat keskinäisestä yhteistyöstä palvelujen järjestämisessä ja toteuttamisessa. Sopimus on oikeudellisesti maakuntia sitova. Onko sopimuksen sitovuus perusteltua?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa**

12. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 16 §:n mukaan laadittavassa yhteistyösopimuksessa on sovittava toimenpiteet palvelujen integraation varmistamiseksi. 23 §:n mukaisesti palvelun tuottajan velvollisuutena on valmistaa palveluketjujen integraation toteutuminen ja toimittava integraation edellyttämässä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Ovatko säännökset riittäviä asiakaslähtöisen integraation toteutumiseksi?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa**

13. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain mukaan valtion ohjausta vahvistetaan sosiaali- ja terveyspalveluissa (19 §, 4 luku, 6 luku). Onko tämä uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltua?

- a. **kyllä**
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

14. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 22§:n mukaan maakunnan on omassa toiminnassaan erotettava sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen ja palvelujen tuottaminen. Onko järjestämisen ja tuottamisen erottaminen uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukaista?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. **ei kantaa**

15. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 22§:n mukaan maakunnalla on yhtiöittämisvelvollisuus maakunnan hoitaessa sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä kilpailutilanteessa markkinoilla tai jos palvelut ovat valinnanvapautta koskevissa säännöksissä tarkoitettun laajan valinnanvapauden piirissä. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. **ei kantaa**

16. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista.

Lakiehdotukseen 2 § Soveltamisala -kohtaan tulee lisätä ne lait, joita ehdotettu laki koskee. Pelkkä viittaussäännös asianomaisissa sosiaali- ja terveydenhuoltolaissa ei ole riittävä, jonka mukaan toimintaan sovelletaan järjestämislakia. Sovellettavien lakien luettelosta on helpompi nähdä sovellettavien lakien kokonaisuus ja selvittää tapauskohtaisesti myös niiden ensisijainen soveltamisjärjestys. Perusteluna ei riitä niiden poisjättämiseen se, että luettelo on liian pitkä. Palvelunkäyttäjän oikeusturvan näkökulmasta ei myöskään se ole riittävää, että esimerkiksi vain Palvelulaitoksen ja palveluntuottajan väliseen sopimukseen kirjattaisiin sopimuksessa sovellettavat sisältölait.

Aluehallintovirastolla on keskeinen rooli ehkäisevän päihdetyön lain toimeenpanossa tällä hetkellä. Aluehallintoviranomaiset tukevat ja ohjaavat kuntien työtä sekä valvovat vastuullista alkoholin myyntiä ja anniskelua. EHYT ry yhdessä Ehkäisevän päihdetyön järjestöverkoston kanssa on huolissaan siitä, mihin rakenteisiin em. tehtäviä hoitavat kuusi ylitarkastajaa jatkossa kiinnitetään ja minkälaiseksi heidän toimenkuvansa muodostuvat. Järjestöt vaativat, että toimenkuvissa tulee jatkossa olla selkeästi määritelty resurssi ehkäisevän päihdetyön sisältöihin. Järjestöjen mielestä

aluehallintoviraston tekemän ehkäisevän päihdetyön koordinaation pohja tulee olla maakunnissa. EHYT ry:n kanta on, että alkoholihallinto maakunnissa pysyy vähintään nykyisellä tasollaan, eli maakuntien yhteistyöalueilla.

Kysymyksiä voimaanpanolaista

17. Kysymys vain kunnille: Voimaanpanolaissa on tarkoitus säätää siitä, mihin maakuntaan kunnat kuuluvat uudistuksen tullessa voimaan. Katsotaanko kunnassanne, että sen tulee kuulua voimaanpanolain 5 §:ssä esitettyyn maakuntaan?

18. Kysymys vain kunnille: Mikäli vastasitte edelliseen kysymykseen ei, mihin maakuntaan kunnan tulisi kuulua ja miksi? (Kunnan tulee toimittaa valtuuston päätösasiakirja sosiaali- ja terveysministeriöön)

19. Väliaikaishallinnosta sekä väliaikaisen valmistelutoimielimen tehtävistä ja toimivallasta säädetään voimaanpanolain 2 luvussa. Onko väliaikaishallinnosta säädetty riittäväällä tavalla?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. *ei kantaa*

20. Voimaanpanolain 14 §:n mukaan kunnallisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavissa organisaatioissa työskentelevä henkilöstö siirtyisi maakuntien palvelukseen liikkeenluovutuksen periaatteiden mukaisesti. Lisäksi henkilöstö, joka muualla kunnan hallinnossa tai tukipalveluissa tekee pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä, siirtyisi maakuntien palvelukseen. Onko henkilöstön siirtymisestä esitetty säädettäväksi henkilöstön aseman näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. *ei kantaa*

21. Voimaanpanolain 4 luvun mukaan lakisäateisten kuntayhtymien koko omaisuus sekä kuntien irtain omaisuus siirtyy maakunnille. Kuntien toimitilat ja kiinteistöt jäävät kuntien omistukseen. Onko omaisuusjärjestelyjä koskeva ratkaisu hyväksyttävä?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. *ei kantaa*

22. Jos vastasitte edelliseen kysymykseen ei tai ei pääosin, millä tavoin omaisuusjärjestelyt pitäisi toteuttaa?

23. Voimaanpanolain 41 §:ssa säädettäisiin kunnan tuloveroprosentista vuosina 2019 – 2021. Pidätekö veronmaksajien yhdenvertaisen aseman näkökulmasta perusteltuna, että kuntien veroprosentteja esitetään rajoitettavaksi kolmen vuoden määräajaksi?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. *ei kantaa*

24. Voimaanpanolain 42 §:n mukaan maakunnan on perustettava sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain tarkoittamat maakunnan palvelulaitoksen tytäryhtiöt, jotka tuottavat lailla erikseen säädetyn laajan valinnanvapauden piiriin kuuluvia palveluita siten, että yhtiöittäminen on toteutettu 31.12.2020. Onko esitetty siirtymäaika riittävä maakunnan yhtiömuotoisen tuotannon organisoimiseksi?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. *ei kantaa*

25. Muut vapaamuotoiset huomiot voimaanpanolaista.

Kysymyksiä maakuntien rahoituslaista

26. Valtio rahoittaa perustettavien maakuntien toiminnan, eli vastuu sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoittamisesta osoitetaan valtiolle. Onko ratkaisu uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

- a. *kyllä*
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Julkinen valta vastaa viime kädessä perusoikeuksien toteutumisesta.

27. Maakuntien tuloja ovat valtion rahoitus (3 §) sekä asiakas- ja käyttömaksutulot (4 §). Lisäksi maakunnat voivat ottaa lyhytaikaista lainaa (3 §). Valtion rahoituksen kasvua rajoitetaan vuosittaisessa tarkistuksessa julkisen talouden kantokyvyn turvaamiseksi (6 ja 29 §). Onko maakunnilla riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistä?

- a. kyllä
- b. *kyllä pääosin*

- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Mikäli maakuntien tulot eivät riitä valtion on taattava perusoikeuksien toteutuminen. Asiakasmaksut eivät saa muodostua esteeksi yhdenvertaisen lääkehoidon tai sosiaali- ja terveydenhoidon toteutumiselle.

28. Ovatko maakuntien valtion rahoituksen määräytymisessä käytettävät palvelujen käyttöä kuvaavat tarvetekijät (luku 3, ml. uusi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

EHYT ry yhdessä Ehkäisevän päihdetyön järjestöverkoston kanssa pitää hyvänä, että maakunnille suunnatusta valtion rahoituksesta osa kohdennettaisiin korvamerkittynä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen (Maakuntien rahoituslaki 11§). Järjestöjen mielestä maakuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin pitää kuitenkin ottaa käyttöön heti lain voimaantulon jälkeen, eikä vasta vuonna 2022. Myös vaikutusten arviointiin tulee kiinnittää huomiota.

Järjestöjen mielestä prosenttiosuutta pitää korottaa nyt ehdotetusta yhdestä prosentista vähintään kahteen prosenttiin. Lisärahoitusta tarvitaan muun muassa siksi, että näköpiirissä ei ole viitteitä siitä, että päihdehaitat olisivat kääntymässä merkittävässä määrin laskuun. Tilanne näyttää pikemminkin päinvastaiselta. Esimerkiksi alkoholilain kokonaisuudistuksen valmistelutyö ei näyttäisi tuottavan toivottua instrumenttia kulutuksen ja haittojen vähentämiseksi.

29. Sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksessa siirrytään asteittain menoperusteisesta rahoituksesta tarveperusteiseen rahoitukseen. Onko maakuntien rahoitukselle vuosille 2019–2023 esitetty siirtymäaika (27–28 §) riittävä?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. **ei kantaa**

30. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntien rahoituslaista.

Kysymykset muista lakiluonnoksista

Maakuntajakolaki

31. Pidätkö esitettyjä tapoja maakuntajaon muuttamiseksi tarkoituksenmukaisena? (erityisesti maakuntajakolain 2 ja 10 §)

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ***ei kantaa***

32. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntajakolaista.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus

33. Ovatko valtionosuusjärjestelmään esitetyt, sote-uudistuksesta aiheutuvien merkittävien kuntakohtaisten muutosten lieventämiseksi esitetyt tasausjärjestelyt ja muut muutokset hyväksyttäviä ja riittäviä (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 24 §, 27§ 27 b§ ja 55§)?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ***ei kantaa***

34. Ovatko valtionosuuskriteerit (ml. uusi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen -kriteeri) sekä niiden painotukset perusteltuja (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta, luku 2 sekä luonnos valtioneuvoston asetukseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 3 §)?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ***ei pääosin***
- d. ei
- e. ei kantaa

HYTE-kertoimen pitäisi olla suurempi (vähintään kaksi prosenttia) ja se tulisi ottaa käyttöön heti sote- ja maakuntauudistuksen voimaantulon yhteydessä.

35. Vapaamuotoiset huomiot hallituksen esityksen valtionosuuskokonaisuudesta.

Verotus

36. Pidätkö maakuntien rahoituksen keräämiseksi esitettyjä valtion verojärjestelmän muutoksia hyväksyttävänä?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ***ei kantaa***

37. Vapaamuotoiset huomiot verolaeista.

EHYT ry ei pidä kuntien verotusoikeuden rajoittamista perusteltuna, sillä se vähentää kuntien liikkumavaraa myös ehkäisevän työn sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta. Jos kuntien verotusoikeutta rajoitetaan, EHYT ry näkee tärkeänä että se on vain tilapäinen toimenpide.

Lisäksi kuntaverotuksen korotuskatosta poikkeamiseen tulisi olla poikkeusmahdollisuus myös ehkäisevän työn sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta, ei vain kunnan rahoituksen turvaamiseksi.

Henkilöstö ja eläkkeet

38. Kunnallista henkilöstöä koskevan lainsäädännön soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi koskemaan myös maakuntien henkilöstöä. Maakuntien työnantajaedunvalvontaa hoitaisi uudella lailla säädettävä Kunta- ja maakuntatyönantajat KT. Onko henkilöstön asemasta ja työnantajaedunvalvonnasta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ***ei kantaa***

39. Onko eläkkeiden rahoittamisesta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ***ei kantaa***

40. Vapaamuotoiset huomiot henkilöstön asemasta ja/tai työnantajaedunvalvonnasta sekä eläkkeistä.

Uudistuksen vaikutukset

41. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne asemaan?

Esityksessä todetaan, että hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yhteydessä koulutukseen, liikunta-, ruoka- ja kulttuuripalveluihin, kaavoitukseen, liikennejärjestelyihin sekä muihin tehtäviin, jotka jäävät kuntien hoidettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirtyessä maakunnille.

Sivistystoimen sisällä olevissa kunnan tehtävissä, kuten nuorisotoimessa ja varhaiskasvatuksessa, on tärkeää nähdä terveys- ja hyvinvointivaikutukset valtionosuuksien hyvinvointikertoimia arvioitaessa. Tämä on tärkeää myös siksi, että kuntien ja järjestöjen yhteistyö tulee näkyväksi, osaksi ennakoarviointia sekä seurantaa. Järjestöt on hyvä ottaa luonteviksi kumppaneiksi kuntien ja maakuntien ehkäisevään päihdetyöhön. Toistaiseksi järjestöillä on ollut kokonaisuudessa näkymätön ja sitä kautta riittämättömästi arvioitu rooli.

Monen eri päihteen samanaikainen käyttö on tyypillistä vakavammissa päihdeongelmissa. Päihdeongelmiin kietoutuu mielenterveyshäiriöitä, somaattisia sairauksia ja sosiaalisia ongelmia kuten toimeentulo, asunnottomuus, lastensuojelukysymyksiä, vankeusrangaistuksia jne. Päihdehuollon palvelujen nykyinen tarjonta vaihtelee suuresti kunnittain. Palvelujärjestelmä on pirstaleinen ja monet apua tarvitsevat jäävät palvelujen ulkopuolelle. Isompi väestöpohja nykyistä laajemmalla alueella voi antaa mahdollisuuden tarjota päihdeongelmallisille tarkoitettuja palveluja nykyistä tasapuolisemmin ja tarpeeseen pohjautuen (päihdehuoltolaki 3 ja 7 §). Kohderyhmän eli

heikommassa asemassa olevien monipalveluja tarvitsevien päihdeongelmaisten asema paranee. Peruspalvelut tulee olla lähipalveluina saatavissa ja saavutettavissa, ja tarvittaessa päihdehuollon erityispalvelut tarpeen mukaisesti siten, että hoito/ kuntoutusketjut toimivat niin, että taataan ihmisten yksilöllinen avun ja tuen saanti. Asiakasmaksut eivät saa muodostua esteeksi yhdenvertaisen lääkehoidon tai sosiaali- ja terveydenhoidon toteutumiselle.

EHYT ry koordinoi Ehkäisevän päihdetyön järjestöverkoston. Verkostoon kuuluu 45 alan järjestöä. Verkoston tavoitteena on yhteiskunta, jossa on enemmän hyvinvointia ja vähemmän päihdehaittoja. Verkosto tekee yhteistyötä ehkäisevän päihdetyön toimintaedellytysten turvaamiseksi sekä ehkäisevän päihdetyön aseman vahvistamista myös osana sote- ja maakuntauudistusta.

Järjestöt näkevät, että ehkäisevän työn asemaa ja resursseja on kyettävä vahvistamaan sote- ja maakuntauudistuksen kautta, sillä maassamme ollaan uusimassa samaan aikaan alkoholilainsäädäntöä tavalla, joka tulee lisäämään alkoholin kulutusta ja haittoja merkittävästi.

Lausuttavana olevassa esityksessä on joitakin asiakohtia, jotka todennäköisesti tulisivat vaikuttamaan epäsuotuisasti ehkäisevän päihdetyön asemaan sekä päihdejärjestöjen toimintaan. Keskeisin näistä on epätarkka vastuujako kunnan ja maakunnan välillä ehkäisevän päihdetyön kysymyksissä. Vastuiden ja työnjaon auki kirjaaminen on välttämätöntä. Järjestöillä on myös huoli operationaalisen työn resursseista sekä julkisella sektorilla (aluehallintovirastot, kunnat, maakunta) että järjestökentällä. Järjestöjen mielestä hyvää esityksessä on, että alueellisten yhteisöjen ja säätiöiden osallisuus vahvistuu aloiteoikeuden myötä. Tämä tarjoaa järjestöille uusia vaikuttamisen ja osallisuuden kanavia.

On tärkeää huolehtia paikallisten järjestöjen toimintaedellytyksistä ehkäisevän työn ja asukkaiden osallisuuden vahvistamiseksi. Kunnat ovat myöntäneet paikallisille sekä sosiaali- ja terveysalan yhdistyksille toiminta-avustuksia, joiden avulla ne ovat voineet toimia ja tuottaa julkisen sektorin palveluja tukevaa toimintaa. Eri järjestöjen matalan kynnyksen auttamistoiminnan resurssit ja jatkuvuus tulee turvata uudistuksessa, niin että ne saavat jatkossakin avustuksia toimintaansa.

42. Onko maakunnilla riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistä uudistuksen voimaan tultua?

Ei välttämättä. Uusien lakien kautta tulevien lisätehtävien voimaantuloajan tulee olla riittävän pitkä, jotta perusoikeudet ja substanssilakien säädökset toteutuvat palvelujen suhteen.

Ehkäisevän päihdetyön järjestöverkosto muistuttaa, että ehkäisevä työ on kustannustehokasta. Se on asukkaiden hyvinvointiin ja terveyteen kohdentuva investointi, joka säästää merkittävässä määrin verovaroja, on inhimillisesti kestävä ja tuottaa myönteisiä kansanterveydellisiä vaikutuksia.

Uudistuksen tuki

43. Mihin aiheisiin liittyvää valtakunnallista tukea katsotte tarvitsevanne sote- ja maakuntauudistusten alueelliseen toteutukseen?

- a. sote-integraatio
- b. talous

- c. hallinto ja johtaminen
- d. omaisuusjärjestelyt
- e. tietohallinto ja ICT
- f. viestintä ja osallisuus**
- g. henkilöstösiirrot
- h. palvelutarpeen arviointi, tilaaminen
- i. muuta, mitä?

Muut kysymykset

44. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

DIGITALISAATIO: Ehkäisevän päihdetyön järjestöverkosto vaatii, että digitalisaatioon liittyviä ratkaisuja tehtäessä on otettava huomioon eri väestöryhmien tarpeet. Ratkaisut eivät saa olla mitään väestönsosaa syrjiviä. Yhteisöjen osaamisen tukeminen ja digitalisaation kehittäminen asiakaslähtöisesti on tärkeää.

YHTEISTYÖ: Järjestämislaissa kunnat veloitetaan jatkossakin yhteistyöhön maakunnassa toimivien tahojen (ml. järjestöt) kanssa. Järjestöt korostavat yhteistyön tärkeyttä rakenteiden toimivuuden vahvistamiseksi ja lain jalkauttamiseksi. Järjestöt pitävät hyvänä, että heidät on nimetty yhdeksi yhteistyötahoksi sekä kunta- että maakuntatasolla. Myös järjestöjen keskinäinen yhteistyö ja sen tukeminen on tärkeää.

VAPAA KANSALAISTOIMINTA: Vapaan kansalaistoiminnan toimintaedellytysten turvaaminen myös tulevaisuudessa on ensiarvoisen tärkeää. Miten vapaaehtoistyön merkitys voidaan aidosti ottaa huomioon esimerkiksi palvelujen organisoinnissa?

EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN NÄKÖKULMA MUKAAN KAIKILLE TASOILLE, KAIKKIIN RAKENTEISIIN: Järjestöt vaativat, että sekä ehkäisevän päihdetyön että järjestönäkökulmien tulee kulkea punaisena lankana läpi koko sote- ja maakuntauudistuksen. Järjestöt ovat lähellä ja mukana kansalaisten arjessa. Järjestöjä tarvitaan kansalaisäänen kanaviksi ja osallisuuden areenoiksi kuntien ja maakuntien rinnalle. Hyvinvointi syntyy yhteistyöstä.

45. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Maakuntalaki ehdotukseen 3 luku 26 § lisäyksenä:

Maakuntatasoisten neuvostojen (nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto) lisäksi olisi perusteltua perustaa maakunnallinen mielenterveys- ja päihdetyön neuvosto käsittelemään mielenterveys- ja päihdeasioita tai ainakin tehdä lisäys ko. 26 §:ään ”Maakunnan vaikuttamistoimielimet” niin, että maakuntahallitus voi tarvittaessa esittää myös muita vaikuttamistoimielimiä.

Maakuntalaki ehdotukseen 9 luku 55 § lisäyksenä/ tarkennuksena:

55 §:ään Palvelujen hankinnan osalta palvelulaitoksen ja palveluntuottajan sopimuksissa sovittaviin asioihin on lisättävä palvelujen käyttäjien oikeusturvakeinoista tuottajan palvelutuotannossa:

55 § 3mom Sopimuksessa sovitaan myös palveluiden käyttäjän ja maakunnan asukkaan oikeuksien ja vaikutusmahdollisuuksien käytännön toteuttamisesta tuottajan palvelutuotannossa *sekä kirjataan asiakkaan käytettävissä olevat lakisääteiset oikeusturvakeinot.*

Perustuslain 21 § :n oikeusturvan toteutumisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa on jo nykyisinkin ongelmia, milloin on mahdollista tehdä potilas- ja asiakaslakien mukainen muistutus, milloin hallintopäätöksestä oikaisuvaatimus tai milloin on kysymys esimerkiksi kuluttajasuojalainsäädännön piiriin kuuluva palvelu. Palvelujen integroitumisen ja valinnanvapauden lisääntymisen myötä asiakkaan oikeusturvakeinotkin vaihtelevat ja ne on syytä kirjata ko. sopimuksiin. Suunnitteilla olevan valinnavapauslain valmisteluissa on tuotu esille jopa sellainen seikka, että maakunnalle voitaisiin antaa oikeus valtuuttaa suoran valinnan palvelun tuottaja tekemään hallinnollisia päätöksiä palvelujen antamisesta sekä myöntämään asiakkaalle asiakasseteli. Palvelunkäyttäjän /asiakkaan oikeusturvan kannalta on sen vuoksi tärkeää, että palvelun tuottajan ja palvelulaitoksen välisissä sopimuksissa sekä valtuutuksissa on asiakkaan oikeusturvan toteutumisen kannalta selkeät määräykset käytettävissä olevista lakisääteisistä oikeusturvakeinoista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lakiehdotukseen 2 § Soveltamisala -kohtaan

tulee lisätä ne lait, joita ehdotettu laki koskee. Pelkkä viittaussäännös asianomaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon sisältölaissa ei ole riittävä, jonka mukaan toimintaan sovelletaan järjestämislakia. Sovellettavien lakien luettelosta on helpompi nähdä sovellettavien lakien kokonaisuus ja selvittää tapauskohtaisesti myös niiden ensisijainen soveltamisjärjestys. Perusteluna ei riitä niiden poisjättämiseen se, että luettelo on liian pitkä (HE yksityiskohtaiset perustelut 1 L 2 §). Palvelunkäyttäjän oikeusturvan näkökulmasta ei myöskään se ole riittävää, että esimerkiksi vain Palvelulaitoksen ja palveluntuottajan väliseen sopimukseen kirjattaisiin sopimuksessa sovellettavat sisältölait.